

Daphne Kalotay

L'HIVERN RUS

Traducció de Xavier Pàmies

La Campana

*La traducció d'aquesta obra ha comptat
amb l'ajut de la Institució de les Lletres Catalanes*

Títol original: *Russian Winter*

© Daphne Kalotay, 2010

1a edició: febrer de 2011

© de la traducció, Xavier Pàmies

© Edicions La Campana

Muntaner, 248, 1r, 2a

08021 Barcelona

Tel.: 93 453 16 65 / Fax: 93 451 89 18

www.edicionslacampana.cat

Disseny coberta: Zink Comunicació

Il·lustració coberta: © Yolande de Kort/Trevillion Images

ISBN: 978-84-96735-55-2

Dipòsit legal: B. 10.293 - 2011

Fotocomposició: EdiGestió (Barcelona)

Imprès a Romanyà/Valls. Capellades (Barcelona)

A Mamuka
I en memòria d'Imre i Bambi Farkass

Va ser llavors que vaig descobrir que l'amor no és només una font d'alegria o un joc, sinó part de la incessant tragèdia de la vida, la seva eterna maledicció i la força aclaparadora que li dóna sentit alhora.

NEDEZHDA MANDELSTAM

El seu marit tenia idees antiquades sobre les joies: un home les hi comprava a la seva dona com a agraïment per coses que no sabia expressar amb elegància.

WILLA CATHER

PRIMER LLIBRE

LOT 7

Arracades de brillants. Joc d'arracades de quatre grapes amb solitaris de talla brillant rodona de pesos aproximats de 1,64 i 1,61 quirats, color i transparència H/VS2, i muntures d'or blanc de 18 quirats amb contrastos russos. 20.000-22.000 dòlars

CAPÍTOL 1

La tarda era tan freda i d'una grisor tan crua que ben pocs viants transitaven per l'allargada mitjana d'arbres de Commonwealth Avenue, i fins i tot els gossos petaners que els amos passejaven ho feien amb jaqueta polar i cara de disgust. Des d'una finestra d'un segon pis de la banda nord del carrer, per sobre de les elegants balconades de coure que feia temps que havien agafat una pàl·lida pàtina verda, la Nina Revskaia espiava a fora. No faltava gaire perquè el sol –el poc sol que feia– abandonés el seu combat infructuós i els fanals de tot al llarg d'aquell rengle de senyoriais i polides cases adossades de pedra comencessin a emetre la seva claror tènue.

La Nina va voler inclinar-se més per distingir millor la voreta de sota, però el coll li va tornar a fer una estrebada. Com que la cadira de rodes no podia avançar més, va aguantar el dolor i es va tirar més endavant. Cada alenada deixava un cercle de baf al vidre. Tenia ganes de veure arribar la visita perquè no l'agafés desprevinguda.

Li va venir calor a les galtes. Arribava algú; però no, era una dona, i era massa jove. Se li sentia el taloneig solitari de les botes. De cop la dona es va parar i va semblar que buscava una adreça. Es va acostar a la porta de casa seva, i la Nina va deixar de veure-la. No podia ser ella; però de sobte va sonar el timbre. Amb l'esquena arrepenjada al respatllet, la Nina es va separar de la finestra. Un cop al rebedor va prémer l'interfon amb mala cara.

–¿Qui hi ha?

–Sóc la Drew Brooks, de la casa Beller.

«¿Què fan aquestes noies nord-americanes portant noms d'home?»

–Pugi.

Tot i saber molt bé que tenia accent i la veu esquerdada, a la Nina sempre la sobtava sentir-se. Interiorment, mentalment, les paraules sempre li sortien alegres i clares. Va fer anar la cadira fins a la porta per despassar la balda i obrir, i va esperar la fressa de l'ascensor, però el que va sentir va ser un trepig que pujava i s'acostava, cada vegada més fort, fins que es va transformar en la Drew, amb un abric de llana prim, les galtes envermellides pel fred i una bossa de pell penjada en bandolera. Era una dona força alta, de posat digne, i li va allargar la mà encara enguantada.

«Ja hi estic embarcada», va pensar la Nina, perdent una mica l'aplom; «ja m'hi he embarcat». Va estrènyer un moment la mà que li allargaven i es va notar el dolor dels nusos dels dits.

–Endavant.

–Encantada de conèixer-la, senyora Revskaia.

Que li diguessin senyora la feia sentir-se vella.

–Em pot dir Nina.

–Encantada, Nina.

La noia va fer un somriure ple de confiança que li va marcar totes les potes de gall dels ulls, i la Nina es va adonar que era més gran del que li havia semblat d'entrada. Tenia les pestanyes negres i la cabellera castanya recollida amb prou feines darrere les orelles.

–A la nostra directora de joieria fina, la Lenore, li ha sabut molt greu no poder venir –deia, mentre es treia els guants–. Tots dos fills se li han posat malalts.

–Pot deixar l'abric aquí.

La noia se'l va treure i va quedar amb faldilla curta i un jersei cenyit de coll alt. La Nina va observar amb ull crític la faldilla

curta, les cames llargues, les botines i les mitges clares. Era de poc sentit comú, ensenyar les cames amb el temps que feia, però la Nina ho va aplaudir. Molta gent coneixia l'expressió «per presumir s'ha de patir», però n'hi havia poca que la portés a la pràctica.

–Passem a la sala. –La Nina va fer girar la cadira de rodes, i es va sentir una fiblada de dolor a totes dues ròtules. El dolor sempre li venia així, de sobte, sense avisar.– Seguí, si té la bondat.

La noia es va asseure i va encreuar les cames de mitges fines.

Per presumir s'ha de patir. Era una de les màximes més certes que hi havia, i la Nina l'havia viscut plenament, ballant amb els dits dels peus guexos i els malucs adolorits del reuma, amb pulmonia i amb febre. De jove, primer a París i més tard a Londres, havia passat penes amb vestits delicats i talons traïdors, i, als anys seixanta, amb aquells vestits jaqueta que picaven tant i que semblaven fets de roba de tapisseria. Al 1978 s'havia sotmès a una operació coneguda com minilífting facial. Eren quatre punts comptats darrere les orelles; tan poca cosa que, el dia que els hi havien de treure, li va passar pel cap que podia fer-ho ella mateixa. I ho va fer, amb un mirall d'augment i unes estisores petites d'angles de punta punxeguda.

La noia es va allisar la faldilla amb un moviment elegant i fugaç de la mà com si en tragués un fil invisible. D'aquests petits gestos femenins, l'àvia de la Nina en deia «aires peterburguesos». A continuació va remenar dintre la bossa i en va treure un portanotes amb tapa de pell. Pòmuls amples, prominents, ulls castanys jaspiats de verd. Tenia alguna cosa que li resultava familiar, però no precisament agradable.

–He vingut per elaborar una llista general a partir de la qual treballaran els nostres pèrits.

La Nina va assentir imperceptiblement amb el cap, i el nòdul que tenia a la nuca se li va endurir; hi havia vegades que aquell nòdul li semblava el focus del seu mal.

–Naturalment –va dir, i l’esforç li va agreujar el dolor per un moment.

La noia va obrir el portanotes i va dir:

–Hi ha moltes coses que em faria gràcia demanar-li, però procuraré limitar-me a l’assumpte que ens ocupa. El ballet m’apassiona. M’hauria agradat molt haver-la vist ballar.

–No se senti obligada a afalagar-me.

La noia va arrufar les celles.

–He llegit coses sobre vostè, i he vist que li deien «la papallona».

–Un dels diaris de Moscou m’anomenava així –va respondre la Nina sense adonar-se’n– i em molestava. –Per començar, el símil no era gaire adequat, perquè la feia semblar fràgil i voluble, un pètal de rosa que vola endut pel vent.– És massa... massa ensucrat.

La noia va adreçar-li una mirada d’intel·ligència, quasi de complicitat, i la Nina va quedar sobtada d’haver deixat la seva fredor tan al descobert.

–He vist el motiu de la papallona en algunes de les seves joies –va dir la noia–. He portat la llista de l’exposició de Saint Botolph, perquè he pensat que això simplificaria les coses. Podem anar repassant la llista de Saint Botolph –va dir, assenyalant els fulls que tenia agafats a la pinça del portanotes– i vostè em va dient quines li agradaria que se subhastessin i quines li agradaria quedar-se, si és que se’n vol quedar cap.

–D’acord.

El nòdul de la nuca li va fer una fiblada. En el fons sentia una cosa pròxima a l’afecte per aquell nòdul odiós que al començament no havia sigut sinó un dolor implacable més. Un dia, de cop, no feia gaires mesos, la Nina va recordar casualment la manera com la seva àvia li lligava la bufanda a l’hivern, a Moscou, quan ella encara era massa petita per fer-s’ho sola: amb un nus a darrere, per agafar-la amb facilitat si ella tractava d’escapar-se.

Aquest record, que a la Nina no li havia vingut a la memòria durant ben bé cinquanta anys, era un lenitiu, un bàlsam, un regal llargament perdut però finalment recobrat. I ara, cada vegada que la Nina hi notava dolor, pensava entre si que era el nus de la seva antiga bufanda de llana, i que l'hi havien fet les mans de l'àvia; i aleshores el dolor, sense deixar de ser intens, ja no era tan terrible.

La noia li allargava el portanotes. La Nina el va agafar amb mans tremoloses, i la noia va dir, com aquell qui res:

—Tinc una quarta part de russa, jo, de fet. —Veient que la Nina no deia res, va afegir:— El meu avi va venir d'allà.

La Nina no es va dignar respondre. La vida a Rússia li quedava molt lluny, i la persona que havia sigut aleshores no tenia res a veure amb la persona en què s'havia convertit. Va posar-se el portanotes a la falda i s'ho va començar a mirar amb mala cara.

En un to més confidencial, la noia li va demanar:

—¿Què li ha fet decidir posar-les a subhasta?

La Nina va pregar que la veu no li tremolés.

—Vull destinar-ne els ingressos a allò que em vingui de gust mentre encara sóc viva. Pensi que estic a punt de fer els vuitanta anys. Com ja els he explicat, tot el que se'n tregui serà per a la fundació del ballet de Boston.

No va aixecar els ulls, sinó que els va tenir clavats tota l'estona en el portanotes, sense saber segur si amb aquella fredor ocultava les seves emocions. I és que de cop tot allò li semblava un error, una decisió irreflexiva. La sensació d'error l'hi produïa en part aquella noia, el fet que fos ella qui examinés els seus objectes preciosos. Aquelles mans segures i delicades.

—Doncs segur que aquestes joies reportaran una bona suma de diners —va dir la noia—; i encara més si ens permet fer públic que procedeixen de la seva col·lecció. —Va fer una expressió esperançada.— Les nostres subhastes sempre són anònimes, per descomptat, però en casos prominents com aquest sovint val la

pena fer-ho saber. M'imagino que la Lenore l'hi ha comentat. Fins i tot els objectes menys valuosos poden vendre's a un bon preu, fent-ho així. Amb això no vull dir que hi hàgim d'incloure records personals, però...

–Agafi'ls, també.

La noia va mirar la Nina amb el cap decantat com si volgués que l'hi repetís. Semblava que hagués notat alguna cosa estranya, i a la Nina se li va accelerar el pols. La noia, però, es va limitar a redreçar-se a la cadira, i va dir.

–El simple fet que siguin coses seves atrauria molts més possibles compradors. I a més a més hi ha l'al·licient que alguns d'aquests objectes van sortir d'amagat de la Rússia soviètica, i en circumstàncies de vida o mort.

Ja havien arribat, com sempre, a la part de la conversa en què la Nina era agafada com a exemple de dama heroica, de dona que havia fugit de l'opressió i havia desafiat el seu govern en defensa de la llibertat artística. Sempre passava igual: començava com una artista i acabava com un símbol.

–Quan vaig fugir, vol dir, ¿oi?

Aquells encisers ulls castanys. A la Nina li va tornar a venir una glopada de passat, un record de... ¿De què? D'alguna cosa desagradable. Va regirar-se-li una mica la bilis.

–Tothom es pensa que me'n vaig anar de Rússia fugint del comunisme, però de qui en realitat fugia era de la meva sogra.

La noia va fer cara de creure que la Nina ho deia de broma. Van tornar a marcar-se-li les potes de gall dels ulls, i als llavis se li va dibuixar un somriure de complicitat. Pestanyes negres, pòmuls prominents, l'arc perspicaç de les celles... A la Nina se li va fer present de cop amb tota nitidesa: aquella cara lluminosa, i la corba estremida dels braços, un delicat oneig de músculs mentre solcava l'escena.

–¿Que li passa res?

La Nina va tenir una esgarrifança. La noia de la casa Beller

l'observava amb atenció, i la Nina es va quedar amb ganes de saber si l'havia estat mirant. Va agafar aire per recobrar la serenitat i va dir:

–Em recorda una amiga que havia tingut, fa molt de temps.

La noia va fer una cara complaguda, com si qualsevol comparació amb el passat hagués de ser afalagadora. Bé treballava amb antiguitats, al capdavant. Al cap d'un moment parlava de la llista de Saint Botolph amb un aire tan professional i decidit que va esbandir qualsevol fiblada d'emoció i qualsevol recança d'última hora que la Nina pogués sentir. Tot i així, va semblar que passava molta estona fins que la noia no es va posar l'abric i se'n va anar escales avall trepitjant fort, amb el seu inventari ben protegit entre les tapes del portanotes.

MATÍ TEBI A MOSCOU, primers de juny, poc abans que s'acabi l'escola.

–¿Que no et saps estar quieta?

Una estrebada al cap de la Nina, les pues d'una pinta rascant-li la clenxa. La pregunta és purament retòrica. La Nina va aprendre a córrer abans que a caminar, i no es cansa mai de saltar d'un esglaó a l'altre a l'escala fosca de la casa on viuen. És capaç de travessar el pati d'una punta a l'altra fent salts.

–Para de bellugar-te.

Però la Nina fa gronxar les cames i pica un taló contra l'altre mentre els dits de la mare, precisos com els d'un cirurgià, s'afanyen a trenar la seva pròpia esperança, els seus propis somnis, en forma de dues trenes atapeïdes. La Nina nota com la seva mare hi diposita aquesta esperança, el tremolor dels dits àgils, els ràpids batecs del cor sota la tela prima de la brusa. Avui és un dia massa important perquè l'àvia de la Nina, curta de vista i amb el mocador de cap tort, la pentini. Per fi té les trenes fetes i recollides sobre el cap, subjectes amb un gran llaç nou perquè

totes les esperances i tots els somnis de dintre no se n'escapin. A la Nina li cou la closca.

També la Vera, amb qui es troben després al pati, porta cintes noves als cabells. Les ratxes violentes de vent les fan espetegar i vinclen les ipomees blanques dels balcons atrotinats. En pocs dies ha passat de fer un temps plujós i fred a fer un temps tan calorós i tan sec que la Nina no pot evitar patir per la pols, que li embrutarà el vestit de cotó que la mare li ha fet. L'àvia de la Vera, amb uns ulls negres i unes celles arrufades que li destaquen sobre el mocador de cap blanc, estira la Vera perquè no li fugi del costat. Com totes les àvies, tot el dia està disgustada, anomena «Tverskaia» el carrer Gorki i s'exclama en veu alta de coses de les quals ningú més gosa queixar-se ni tan sols amb un fil de veu. Té tota la pell de la cara plena de sécs diminuts, com una placa de glaç quan hi fas la primera trepitjada.

—Ahir a la nit vam estar llevats fins tard —explica la Vera a la Nina, en un to amb el qual sembla voler indicar a la Nina que no li demani per què.

—¿Fins a quina hora?

La Nina té la mateixa edat que la Vera, nou anys, i sempre la fan anar a dormir massa d'hora pel seu gust. La Vera, però, remena el cap, amb un moviment tan imperceptible i tan fugaç que les trenes castanyes amb prou feines se li mouen. En un dels balcons, una dona que viu al mateix pis que la Vera s'inclina per sobre la barana per espolsar un llençol. L'àvia de la Vera aixeca la vista, i comunica alguna cosa a la mare de la Nina en veu tan baixa que sembla que s'expressi amb una altra llengua. Una conversa de murmuris, que la Nina no aconsegueix desxifrar.

Li fa por que el dia s'espatlli; i tant com fa que esperava que arribés, des del mateix moment que la seva mare li va parlar de l'escola de ballet. La descripció vaga i fantasiosa que li va fer semblava sorgida d'un conte de fades: un país on les nenes portaven els cabells recollits en monyos alts i no estudiaven lectura i

geografia i història sinó que aprenien a moure's, a *ballar*. Antigament, a les nenes com la Nina no els haurien permès ni tan sols fer les proves; però ara, gràcies al pare Stalin, qualsevol infant que fos prou gran es podia presentar a l'examen d'ingrés.

La mare li ha explicat, però, que a l'escola no accepten tot-hom. Ha agafat el matí lliure expressament; ha demanat permís al consultori mèdic on treballa de secretària. Quan per fi torna a dirigir la mirada a la Nina i la Vera —«Va, nenes, és hora d'anar tirant»—, la Nina es treu un pes de sobre. Figura que la mare de la Vera també havia de demanar el dia lliure, però se'n van sense ella. Travessen el reixat del pati darrere la mare de la Nina i enfilen el carreró, per on un gat esquelètic s'esquitlla mentre l'àvia de la Vera els diu en veu alta:

—Segur que sereu les millors!

I sembla que la veu li quedi enganxada darrere els barrots de ferro de la reixa que es tanca de cop.

Al carrer hi fa calor i hi venta. Tota l'amplada de les avingudes està coberta de pols. Cada ratxa de vent porta el borro gris dels pollanques, i la Nina i la Vera no paren d'espolsar-se'l dels cabells i del vestit mentre la mare de la Nina camina davant seu amb pas decidit.

—Tinc fred —diu la Vera, aixafada, tot i que fa sol i l'aire és tebi—. No em trobo bé.

La mare de la Nina afluixa i posa la mà al front de la Vera. Fa cara de preocupació, però diu a la Vera, amb un sospir:

—Són nervis i prou, reina. —I l'estreny per la cintura.

La Nina hauria volgut que la mare l'abracés a ella, que és la seva filla. Al cap de no gaire, però, ja són a la cantonada dels carrers Pushetxnaia i Neglinaia, amb la vista aixecada cap a una casa de tres plantes que té aquest rètol a la llinda:

ESCOLA COREOGRÀFICA DE MOSCOU
DEL TEATRE BOLXOI

El Bolxoi és on el pare de la Nina treballava fins que es va morir, quan la Nina encara no caminava. Hi feia de pintor de decorats. Cada vegada que la mare en parla ho fa amb veu orgullosa, com si ella també desitgés haver treballat al teatre en comptes de fer-ho a l'oficina de la policlínica. Ni la Nina ni la Vera, però, no han sigut mai al Bolxoi. El primer cop que la Nina ha vist ballet ha sigut aquest mateix any, en un pavelló del parc Gorki. Això també va ser idea de la seva mare. Resulta que la Nina sempre està fent salts i cabrioles, provant de fer la roda i la vertical; i un dia, l'any passat, jugant al pati, la Vera es va posar de puntetes. No pas de puntetes sobre els tous dels dits dels peus, per això, sinó ben bé sobre la puntera de les sabates. La Nina, evidentment, també va haver de provar-ho. La meravellosa sensació de mantenir-se en equilibri, de fer uns quants passets sense caure. Ella i la Vera es van passar tota la tarda posant-se de puntetes d'aquella manera, fins que al final l'àvia de la Vera els va dir amb un crit que estaven fent-se malbé les sabates. A aquella hora la mare de la Nina ja havia tornat de treballar, i, en lloc de renyar-les, els va explicar la idea que se li havia acudit.

Quan la Nina va explicar a les companyes d'escola que potser aniria a una escola de ballarines no va semblar que l'hi enveguessin. Cap d'elles havia vist mai ballet, i la Nina no va saber descriure'ls bé el que havia vist al pavelló de ball. A vegades, les nits que està estirada al llit combatent la basarda –una tenebrosa esgarrifança que recorre la casa a la nit esvaint les cares dels adults i que es torna més freda i més fosca a cada hora que passa– es representa les ballarines a l'estrada del parc amb les seves faldilles vaporoses caient-los enfora com un saltant d'aigua, i s'imagina els seus propis cabells recollits sobre el cap amb una petita diadema i les vetes de les sabatilles de ballarina lligades als turmells.

Ara, amb tot un estol de nenes, s'emporten la Nina i la Vera a una gran sala amb un empostissat de fusta que fa baixada cap a

una paret plena d'alts miralls emmarcats. Al vestit de cada nena han enganxat un tros de paper amb un número. Asseguda en un piano lluent, una dona amb els cabells recollits en un monyo alt els explica que cada una s'haurà de moure per la sala seguint la inspiració que li doni la música. Comença a tocar, una peça suau i més aviat lenta, amb el martelleig de les tecles del piano com esquitxos de gotes de pluja, mentre les nenes, l'una després de l'altra, fan les seves evolucions per la sala. Quan li toca a la Vera, la Vera es queda immòbil, amb els ulls molt oberts, i a la Nina, que s'espera darrere seu, té por que per primera vegada a la vida la Vera i ella puguin no fer una cosa plegades. «Va.» La Nina agafa la Vera per la mà, i comencen a ballar juntes totes dues fins que la Nina nota que a la Vera se li relaxen els dits; i, quan la deixa anar, la Vera continua ballant amb desimboltura. La Nina ho fa a continuació i torna al seu lloc de la cua, i, cada vegada que la música canvia (perquè no para de canviar, tant d'aire com de ritme), se sent transformar-se en un ésser nou.

A fora, encabat, l'aire està carregat de perfum de lilà. L'escalfor del sol els travessa la tela de cotó del vestit. Gelats d'un venedor ambulat. Durant una estona ha semblat que la Vera també estava contenta per com li ha anat la prova de ball, perquè ha vist que, com la Nina, ha acabat fent un bon paper. Ara, però, està estranyament callada, i la mare de la Nina sembla tenir el cap en un altre lloc, i això fa que a la Nina li torni de mica en mica aquell tenebrós sentiment nocturn, tan dissemblant de la claror viva que les envolta, de l'assolellada llibertat del mes de juny en què tothom surt al carrer sense abric ni barret. Tracta d'espolsar-se'l, pensa en l'escola de ballet, en l'home que al final se li ha acostat per estirar-li la cama enlaire, cap aquí i cap allà, per inspeccionar-li les plantes dels peus mentre li demanava que estirés i doblegués els dits, i que ha quedat satisfet del que ha vist. També a la Vera, a diferència de la majoria de les altres nenes, l'han examinat favorablement de cap a peus.

Quan passen per davant de l'hotel de luxe de la cantonada veuen que la terrassa de la cafeteria és oberta després d'haver estat tot l'hivern tancada. La Vera s'atura i diu:

–Mireu!

Per l'àmplia porta giratòria de vidre de l'hotel, que dos homes de cara adusta i americana llarga fan girar i que és l'única porta giratòria de la ciutat, surt una dona. És una dona diferent de totes les que la Nina ha vist, amb un vestit de mudar d'un elegant color blau gris clar, un barret petit posat de gairell i uns guants curts d'un blanc immaculat. Guants a la primavera! I quina delicadesa, aquell to de blau gris... La Nina només coneix quatre tipus de tela, els mateixos colors morats a l'hivern i els mateixos estampats vius i lletjos a l'estiu, sense matisos intermedis.

I de cop la Nina veu una cosa molt especial: aquella dona porta arracades, unes arracades amb uns brillants petits però molt centellejants. Es queda un moment sense alè; les úniques arracades que coneix són grans ornaments sense valor agafats a una pinça, perles grosses o culs de got de color marró o verd amb vetes, i aquells brillants diminuts i rutilants són una meravella. I els porta a les orelles!

La mare de la Nina desvia la mirada quan la dona els passa pel costat, però la Vera li demana:

–¿Qui és?

–Deu ser una nord-americana –li respon la mare de la Nina, fent un gest a la Nina amb la mà perquè reprengui la marxa.

L'oval perfecte de la cara de la mare de la Nina i la seva cintura estreta, però, deuen haver cridat l'atenció dels porters –si no és que estan avorrits i tenen ganes de fer-se veure–, perquè fan senyes a la Nina i a la Vera per indicar-los que els deixen donar una volta a la porta giratòria.

Els dos homes les acompanyen enmig d'un silenci absolut. La Nina entreveu, per uns segons, l'espaiós vestíbul de l'hotel, amb el terra lluent i la gruixuda catifa de passadís que el traves-

sa, i un mirall immens amb un recarregat marc daurat. El sostre d'una altura inversemblant, amb tot de llums resplendents que il·luminen a terra. És la primera vegada que la Nina veu coses semblants, d'un món desconegut; però la lenta rotació no s'atura, i en un moment el terra de marbre, la catifa flonja, el mirall amb dauradures i l'aranya de sostre queden enrere. Aquell devessall enlluernador de llums, i els brillants de la dona nord-americana als lòbuls de les orelles, petits i refulgents com estrelles.

Novament al carrer, acabada la visita, la Nina demana:

–¿Has vist les orelles d'aquella senyora?

La seva mare es limita a adreçar-li una mirada que li recorda que ha de donar les gràcies als porters.

–Molt amables.

La Nina i la Vera els fan una reverència com la que els han ensenyat a fer a les proves, amb un peu darrere l'altre i aixecant-se una mica la vora del vestit amb totes dues mans, i s'allunyen d'aquella porta fascinant, aquella entrada a un altre món; i fins a aquell moment la Nina no pren consciència, d'una forma clara i sobtada –molt més que a l'escola del Bolxoi–, que acaba de tenir lloc un esdeveniment transcendental.

QUAN ARRIBEN AL PATI de casa, la senyora gran que hi treballa de dona de fer feines desvia la vista brusquement. Menja llavors de gira-sol, i la boca li fa una ganyota. Fa vagar els ulls per terra mentre escombra. Va cap a l'única altra gent que hi ha al pati, una parella jove que viu al mateix pis que la Nina, la seva mare i la seva àvia.

La mare de la Nina els diu que es quedin a jugar, que farà baixar totes dues àvies a buscar-les. La Nina, però, para l'orella per sentir el que diu la dona de fer feines. Sent els noms dels pares de la Vera, i tot seguit: «Sempre els havia trobat una mica estranys.»

La Nina ha sentit això altres vegades; no pas referit als pares de la Vera, sinó a altra gent de l'edifici que ja no hi viu. Converse en veu baixa al pati: «Una mica estranys...»

La Vera es tomba i corre cap a l'altra punta del pati, per on ha aparegut la seva àvia. També ha arribat l'àvia de la Nina, amb el mocador de cap lligat de qualsevol manera sota la barbata.

–Vine, Nina!

Però la Nina continua escoltant.

–¿Què han fet? –demana la parella jove mentre la dona de fer feines aboca una galledada d'aigua bruta tot al voltant del llindar. A l'altra banda del pati, l'àvia de la Vera s'emporta la seva néta cap a dintre sense ni deixar-la despedir-se.

–Va, Ninoixka, vine! –L'àvia la crida amb veu estrident, no pas amb el to serè i de lleuger disgust que acostuma a fer servir.

La vella dona de fer feines repeteix:

–Sempre havia pensat que no eren de fiar.

La Nina aixeca la vista i la dirigeix més amunt dels balcons rònecs, cap a la finestra de l'habitació on viu la família de la Vera. El vent suau fa tremolar les petúnies blanques. La Nina es tomba i arrenca a córrer cap als braços de la seva àvia, i se li estreny contra el pit per sentir l'escalfor del seu cos.

QUAN LA NOIA de la casa Beller se'n va anar, el cel ja era fosc i la sala havia quedat en la penombra. La Nina va posar-se a voltar per la casa amb la cadira de rodes estirant el cordó d'uns quants llums que projectaven una feble claror de safrà sobre si mateixos i poc més enllà. En comptes de sentir-se alleujada per haver pres una resolució, la dominaven el mateix recel i la mateixa ànsia de quinze dies enrere.

Va anar amb la cadira fins a l'escriptori. Amb la claueta que sempre portava a la butxaca va obrir el calaix de dalt. No havia tornat a mirar-se la carta des del moment que l'havia rebut, feia

dues setmanes, i aleshores tot just se l'havia llegit una vegada i a correu. Sempre havia tingut tirada a prendre decisions arrauxades; formava part de la seva manera de ser. Ara, però, va desplegar el full escrit a màquina a poc a poc, fent un esforç per no mirar la fotografia que contenia.

Li envio aquesta carta i la fotografia adjunta després d'haver-hi donat moltes voltes. Potser ja ha reconegut el meu nom al remitent, i potser fins i tot recorda la primera carta que li vaig enviar, després de la breu conversa que vam tenir fa trenta anys, quan jo...

Es va sentir el soroll del pestell a la porta de l'entrada, el so feixuc de la porta obrint-se.

—Hola!

Era la veu de la Cynthia, la nerviüda dona antillana que venia cada vespre a preparar el sopar a la Nina i sempre li feia preguntes incòmodes sobre les seves funcions corporals, i que durant el dia treballava d'infermera a l'hospital general de Massachusetts. La Nina va tornar a ficar la carta i la fotografia al sobre en el mateix moment que la Cynthia cridava, amb una veu encara impregnada de l'accent entre melós i fatxenda del seu país d'origen:

—¿On s'ha ficat, guapa?

Sovint deia «guapa» a la Nina, i la Nina s'imaginava que era una mena de broma que feia per a si mateixa.

—Sóc aquí, Cynthia. Estic bé.

La Nina va tornar el sobre al calaix. I pensar que temps enre-feia el que fos tota sola, sense necessitat de l'ajuda ni les atencions sol·lícites de ningú! Ja feia més d'un any que la Cynthia li resultava una persona imprescindible, l'última que la Nina veia cada nit, després d'haver-la carregat de la cadira de rodes a la banyera i de la banyera a la cadira. La Cynthia era una dona ja madura però d'edat indeterminada que tenia com a parella un

home, en Billy, els horaris i la disponibilitat del qual determinaven els plats que preparava a la Nina. Les nits que s'havien de veure, la Cynthia no feia res amb ceba, all, bròquil o cols de Brussel·les perquè els cabells no n'hi fessin olor. Els altres dies, en canvi, no tenia res en contra respecte a cap verdura en concret.

La Nina va sentir com la Cynthia penjava l'abric i portava la bossa de menjar cap a la cuina. Era una situació desesperant, sobretot per a una persona com la Nina, que havia sigut molt forta i que encara no era vella del tot. Vivien en una època en què semblava que la gent de vuitanta anys no parés de voltar pel món fent creuers i visites guiades. El cos de la Nina, però, abans tan àgil i ara tan absurdament rígid, no li permetia aquelles distraccions. Aquella tarda mateix, la noia de la casa de subhastes no havia sabut estar-se de dir, un moment en què es va quedar mirant els genolls inflats de la Nina: «Deu trobar-ho a faltar, ballar, ¿oi?» I ho havia dit amb expressió esgarriada, tal com fa la gent jove quan té al davant les penúries dels vells.

–Sí, sí que ho trobo a faltar –havia dit la Nina–. Ho trobo a faltar cada dia. Trobo a faltar la sensació que tens quan balles.

La Cynthia va tornar-la a cridar, amenaçant-la d'explicar-li com li havia anat el dia, i es va sentir el trepig decidit de les seves sabates blanques d'infermeria acostant-se al despatx. La Nina va ficar el sobre encara més cap al fons del calaix. Es va notar mal als genolls de girar la clau al pany. El fet de saber que la fotografia encara hi era no la va fer sentir-se més bé que abans.

EN GRIGORI SOLODIN va veure l'anunci el tercer dia del nou semestre. Li agradava ser al seu despatx abans de les vuit, quan el departament de Llengües Estrangeres encara estava silenciós i les secretàries no havien arribat per obrir les oficines. Durant cosa de mitja hora, als corredors amb revestiment de fusta –freds de